

XVIIe SIECLE

Revue publiée par la Société d 'Étude du XVIIe siècle avec le concours de la Direction Générale des Lettres et de la Caisse Nationale des Lettres

A "XVII. század" című folyóirat rendkívül sok oldalról közelíti meg a "klasszikus század" történelmi valóságát: gazdasági élet, jog, a család szerkezetének alakulása, a Napkirály udvarának s az irodalmi szalonoknak hatása a francia művészeti életre - ezek az utóbbi számok főbb témái.

Mikor "franciát" mondunk - főként a XVII.-XVIII. században - egyuttal az egész kortársi Európa modelljéről is beszélünk. Az évente négyszer megjelenő folyóirat legutóbbi négy számának alapján próbálok képet adni a "XVII. század" témáiról. A választás, kiemelés elkerülhetetlen, de még ebben a szükségszerű szelekcióban is megmutatkozik a folyóiratanyag sokoldalúságának körvonala.

A 98-99., összevont szám Molière és Lully kapcsolatával foglalkozik. Két rendkívüli fontos művész mintegy tíz évig tartó együttműködéséről, majd versengéséről és egymással való meghasonlásáról írnak a tanulmányok. Mindketten XIV. Lajos udvarában éltek, vagyis olyan környezetben, amely a társadalomkritikus Molièretől éppen olyan idegen volt, mint a firenzei zenész-komédiás Lullytól. A tanulmányok közül a legfontosabbaknak Mongrédién: Molière és Lully, valamint P. Mélese: Molière és az Udvar címűeket találtam. Az alkotó művészek kényszerű /bár néha élvezett/ alkalmazkodása a történelmi adottságokhoz, melyek között műfajilag értékest és újat alkotnak: a "comédie-ballet"-et, illetve a francia operát /Lully/. Előtérbe kerül Molière könnyed, játékos,

szinte rokokóra emlékeztető vonása is, melyről a komédiák szigorú és epés társadalomkritikájára figyelő köztudat gyakran elfeledkezik. A tanulmányok meggyőzően mutatják meg mindkettőjük valóságérzékét, mellyel a kényszerszerek világában megtalálták a maradandó alkotás lehetőségét.

A 100. számban Évelyne Méron tanulmánya kiemelkedő: Euripidész Hippolytjától Racine Phaedrájáig - a tragikum két koncepciója". /35-54.old./ Az összehasonlítás a történelmi fejlődés jelentőségét ábrázolja, a két mű társadalmi determináltságának bizonyítása a célja. A két remekmű között nincs szintkülönbség, ugyanakkor azonban a görög példa XVII. században történő követése nem utánzat, hanem teljesen eredeti alkotás: más a világképe, perspektívája s középponti mondanivalója.

A címváltoztatás is ezeket a különbségeket mutatja. Euripidésznél Hippolyte a főhős, az istenek szeszélye és önkénye folytán ártatlanul szenvedő ember, akinek a sorsát látva a kórus csak sirni tud, de elfogadható magyarázatot nem talál. Az emberi tett és sors közti oksági összefüggés fölbomlott, minden összekuszálódott. Racinenál ezzel szemben a főhős Phaedra, aki vétkes és áldozat. Ha a görög példa azt sugallta, hogy az ártatlanok boldogsága lehetetlen, a Port-Royalhoz közelálló francia klasszikus költő azt hirdeti: maga az ártatlanság lehetetlen. Ezt nem tézisszerűen állítja, hanem igen éles és árnyalt pszichológiai eszközökkel ábrázolja. Az ember szabad és felelős, itt már nem az istenek áldozata; itt az áldozat szó inkább csak a bűn és bűnhődés közti aránytalanságra vonatkozik.

A 101. számban J.P. Dens a XVII. századi szalonok szerepével foglalkozik; mint a kritika történetének jelentős állomásaival. /Le chevalier de Méré et la critique mondaine, 41-50.old./ A szabályokkal és a tanokkal szemben a "tisztesség" /l' honnêteté/ válik az erkölcs és az esztétika alapfogalmává, amely egyúttal a szabadság és a természetesség jogát is jelenti. Az "érzés", főként azonban az "izlés" lesz a legmegbízhatóbbnak tartott megisme-

rési mód és kritikai norma. Formailag a tanító szándék nélküli társalgási hangot ismerik el, vállalván a kötetlenséggel járó szubjektívizmust. A szalonok légköre és ideáljai szinte tapinthatók.

A 102-103. szám tanulmányai egyetlen témára összpontosulnak. "A XVII. század és a család". A különféle jelenségeket vizsgáló írások - tudatosan és akaratlanul is - azt a mozgást ragadják meg: hogyan indul el, hogyan fedezhető föl első megjelenésében az évezredes gazdasági, társadalmi, demográfiai és ideológiai strukturák fölbomlása. Az egyházi hatás a családon belül gyöngül, a kánoni jog háttérbe szorul a polgári törvényhozással és bíraskodással szemben. J. Gaudemet /15-30. old./ "A kánoni törvényhozás és a világi magatartások a házassági kötelékekkel szemben a XVII. században" című tanulmányában szépen, meggyőzően ábrázolja azt az utat, mely a XVI. századi reformációtól, a házasság szentség-jellegének tagadásától a "társadalmi szerződés", a "családi megegyezés /pacte de famille/ érvényesüléséhez vezet. Ugyanakkor, főként a főnemesség-nemesség körében növekszik a gazdasági szempontot érvényesítő paternalizmus: a család, pontosabban a családfők beleszólása a fiatalok házasságkötésébe, vagyonmegosztás, illetve a családi vagyon növelése miatt.

Gondoljunk Molière vigjátékaira!

Valamennyi számban bőséges könyvismertetést találunk, amelyek segítségével nyomon követhetjük a XVII. századdal foglalkozó szakirodalmat.

A XVII. század című folyóirat megtalálható az Egyetemi Könyvtár Dugonics téri folyóiratolvasójában és a budapesti Ménesi uti Eötvös kollégium könyvtárában.

Vályi-Nagy Ágnes